

STVARNO I POŽELJNO RAZREDNO OZRAČJE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Mr. Branka Božić
OŠ Dubravac, Karlovac

Sažetak:

Cilj je ovoga istraživanja bio utvrditi razlike u procjenama pojedinih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja učenika osnovne škole.

U istraživanju je korišten upitnik Moj razred (za učenike četvrtoga razreda) i upitnik Razredna okolina (za učenike šestoga i osmoga razreda). Istraživanje je provedeno na uzorku od 921 učenika četvrtih, šestih i osmih razreda iz sedam osnovnih škola u Karlovcu.

Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u procjeni svih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika nižih i viših razreda osnovne škole, pri čemu je razlika između stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika četvrtih razreda vrlo velika, kod učenika šestih razreda umjerena, a kod učenika osmih razreda ta je razlika povećana u odnosu na šesti razred.

Ključne riječi: osnovna škola, razred, razredno ozračje, učenici, učitelji

Uvod

Cilj je školovanja razvoj cjelovite učenikove osobe, a to podrazumijeva njegov intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj. Upravo na emocionalni i socijalni učenikov razvoj utječe i razredno ozračje. U pozitivnom ozračju učitelj tretira učenike kao kompetentne osobe koje su sposobne učiti, njegova očekivanja su pozitivna i visoka. U takvom ozračju učenici razumiju vrijednost učenja i osjećaju se sigurni jer nije ugrožena njihova emocionalna sigurnost i samopoštovanje (Rijavec, 1997). Samo u takvom toplom, podržavajućem i afirmirajućem ozračju razreda i škole učenici mogu učiti surađivati s drugima, razvijati sposobnosti i potrebu za novim znanjima. Pozitivno, prijateljsko i suradničko ozračje može smanjiti napetosti i disciplinske probleme (Miljević-Ričićki, R., Maleš, D. i Rijavec, M. 2001).

Ostvarivanje ciljeva odgoja u školi ovisi o brojnim utjecajima. Odgojno-obrazovno ozračje označava ukupnost i povezanost utjecaja i sudionika nastave koji uvjetuju ostvarivanje ciljeva odgoja i obrazovanja. Taj termin označava relativno trajnu kvalitetu odnosa učenika i učitelja u procesu učenja, a obilježen je odgovarajućim emocionalnim tonom. Na kvalitetu ukupnoga razrednoga ozračja svakako najviše utjecaja imaju glavni subjekti nastavnoga procesa – učenici i učitelji.

U Hrvatskoj se od 19. stoljeća pokazuje interes za probleme razredne i školske klime (Bašić, 1998), ali samo na teorijskoj razini, ukazivanjem na važnost pojedinih aspekata ozračja u kontekstu odgojno-obrazovnog rada.

U drugoj polovici 20. stoljeća dolazi do promjena u hrvatskom školstvu uvođenjem inovacija potaknutih znanstvenim otkrićima u psihologiji, sociologiji i antropologiji, ali i promjenama u odgojno-obrazovnim ciljevima „koje su posljedica društvenoga razvoja (npr. ekološki odgoj i obrazovanje, interkulturalni odgoj i obrazovanje, itd.)“ (Domović, 2003, 14). O odgojno-obrazovnom ozračju kao o kvaliteti odnosa i interakciji između učitelja i učenika pišu brojni autori koji ističu utjecaj razrednog ozračja na školski uspjeh i razvoj.

POJMOVNO ODREĐENJE

Za izraz *ozračje* u odgojno-obrazovnom kontekstu nailazimo u literaturi i u praksi na više istoznačnih termina: atmosfera, klima, ambijent, ugođaj, ton, duh, okolina, okruženje, situacija, kultura, etos, moral. S obzirom na sadržaje ozračja nailazimo na izraze: socijalno, psihosocijalno, psihološko, organizacijsko, intelektualno ozračje, a u odnosu na institucionalnu razinu na koju se odnosi: školsko, razredno, razredno-nastavno i sl. (Bošnjak, 1997). Svjetski poznati istraživači odgojno-obrazovnoga ozračja najčešće upotrebljavaju izraze *climate* (klima) i *psychosocial environment* (psihosocijalna okolina) kao sinonime. Kad je riječ o razrednom ozračju, upotrebljavaju izraz *classroom climate* (razredna klima), *classroom environment* (razredna okolina), *classroom learning environment* (razredno-nastavna okolina). U njemačkoj literaturi koriste se izrazi *unterrichtsklima*, *lernklima* i *schulklima*. U domaću literaturu izraz „ozračje“ uvodi Bošnjak 1997., a prihvaćaju ga i drugi autori (Matijević, 1997; Vrgoč, 1997; Domović, 2000; Jurčić, 2004; 2006) kao termin za *školsko ozračje*, *razredno-nastavno ozračje* ili *razredno ozračje*.

Za razliku od školskoga ozračja, razredno ozračje obuhvaća procese u užoj okolini, u razredu. Odnosi se na međusobne odnose učenika i učitelja u razredu te na utjecaj školskoga sustava. Razred predstavlja grupu djece među kojima postoji uzajamno djelovanje izraženo u međuzavisnosti doživljavanja i ponašanja; imaju zajedničke ciljeve i ideale; sudjeluju u sustavu međusobno povezanih uloga i položaja; imaju zajedničke norme i standarde ponašanja, sebe doživljavaju kao dio razreda, a razred kao cjelinu koja ima tendenciju jedinstvenim reakcijama te teže tome da ih se doživljava kao cjelinu. Tijekom procesa školovanja te se karakteristike razvijaju i postaju sve vidljivije. Razred je uglavnom zatvorena cjelina jer su njezini članovi zajedno od prvoga do osmoga razreda. U njemu vlada pravilima propisan sustav uloga, položaja i komunikacije te predviđene norme ponašanja i aktivnosti. Na vrhu hijerarhije je učitelj koji propisuje većinu pravila. Unutar formalno uređenoga sustava među učenicima se stvaraju i neformalni odnosi, nastaju neformalne grupe u kojima međusobni odnosi proizlaze iz odnosa među njezinim članovima, a temelje se na njihovim osobinama, težnjama i potrebama. Stvaranje i razvijanje odnosa unutar grupe te promjene koje nastaju, nazivaju se grupnom dinamikom (Prvčić, 2001). Ona se unutar razreda može sagledati s međusobno ispreplićućim aspektima: cilj grupe, učenici i učitelj.

Razrednik, učitelj, pomaže učenicima da razumiju i ovladaju sadržajima koji su propisani nastavnim planom i programom. Svojim radom on stvara odnose s učenicima i utječe na razredno ozračje. Komunicira s učenicima, određuje oblike komunikacije i stupanj sudjelovanja učenika u razredu. Na taj način utječe na prirodu funkcioniranja razreda, oblikujući ozračje natjecanja ili suradnje i emocionalno ozračje.

Drugi je aspekt razredne dinamike međusobni odnos učenika u razredu, koji aktivno komuniciraju, stvaraju vlastite norme i odnos s učiteljem. Unutar formalne razredne strukture učenici iniciraju niz neformalnih odnosa. Ti su odnosi među vršnjacima nužni za normalni socijalni razvoj učenika, a pružaju im mogućnost zasnivanja ravnopravnoga odnosa, susret s vrijednostima i razmišljanjima različitim od onih u obitelji te omogućuju socijalnu usporedbu i razvijanje slike o sebi. Uspoređujući se s vršnjacima, stvaraju sliku o svojim sposobnostima, o sebi, a kroz interakciju uče se prilagodbi i snalaženju u društvu. Zajedničkim rješavanjem problema doživljavaju emocionalnu sigurnost i podršku.

U razredu se stvaraju određene norme ponašanja koje se podrazumijevaju, a odstupanje od njih dovodi do neprihvatanja od većine. Dobar odnos učitelja i učenika omogućuje identifikaciju takvih situacija te pravovremeno pružanje pomoći. „Stvaranje toplih, uvažavajućih odnosa nastavnika s učenicima osnovni je preduvjet kvaliteti komunikacije između njih“ (Prvčić, 2001, 35).

Događanja u razredu određuju strukturu razrednoga ozračja (Jurčić, 2006) koja učenici percipiraju i koja utječu na njihovo zadovoljstvo ili nezadovoljstvo nastavom.

Za pozitivno razredno ozračje značajna je motiviranost učenika za učenje koja u velikoj mjeri ovisi o vrsti odnosa koju je učitelj izgradio s učenicima. Taj odnos treba biti temeljen na uzajamnom poštovanju i razumijevanju, na poticanju i uvažavanju mišljenja i stavova. Pozitivnom ozračju pomoći će i učiteljev smisao za humor te razumna upotreba humora u nastavi. Njime se može prikazati zabavnija strana nastave, oraspoločiti zabrinute učenike, izbjeći sukob te uspostaviti prijateljski odnos (Kyriacou, 1997; Glasser, 2001; Vizek-Vidović i sur., 2003; Cipek, 2006). Razredno ozračje označuje ukupnost i povezanost čimbenika koji sudjeluju u ostvarivanju ciljeva nastave (Matijević, 1997). Ono se odnosi na učiteljevu potporu, učiteljevu i učenikovu povezanost, zadovoljstvo učenika, natjecanje, istraživanje i slično (Zabukovec, 1998).

Psihosocijalno ozračje u nekoj zajednici postalo je predmetom znanstvenih istraživanja još u tridesetim godinama dvadesetoga stoljeća. Teorijsko polazište za proučavanje odnosa pojedinac - okolina nalazi se u Lewinovoj teoriji polja (1936, prema Bošnjak, 1997) koja ističe međusobnu povezanost pojedinca i okoline. Prema teoriji polja pojedinac živi u svom životnom prostoru ili polju podijeljenom na fizički i psihološki koji su međusobno povezani, tako da promjene u jednom polju izazivaju promjene u drugom (Pečjak, 1983, prema Zabukovec, 1998). Spoznavanje događaja uvjetovano je motivima, osobinama ličnosti, ali i trenutnim događanjima u okolini. Ovisno o njihovom utjecaju govorimo o stvarnom ili poželjnom ozračju. Nastavljač ove teorije bio je Murray (1983, prema Bošnjak 1997) koji je razvio teoriju prema kojoj je za razumijevanje ponašanja pojedinca nužno poznavati okolinu i kontekst u kojoj se pojedinac nalazi.

Važnost je istraživanja psihosocijalnoga ozračja u njegovom utjecaju na ponašanje ljudi, jer pripisujući značenje i smisao događajima i postupcima u svojoj životnoj sredini, osvještavaju ih i time utječu na ponašanje. Istraživanja razredno-nastavnoga ozračja pridonose razumijevanju učenikova funkcioniranja i unapređivanju njegova života i rada u školi.

Istraživanja, provedena u raznim zemljama i na uzorcima svih razina školovanja, potvrđuju rezultate prema kojima se znatan dio varijance učeničkoga uspjeha, osim predznanja i općih sposobnosti, može pripisati utjecajima varijabli razrednoga ozračja (Bošnjak, 1997).

U Sloveniji Zabukovec (1997) provodi istraživanje razrednoga ozračja kod učenika 3. i 4., 5. i 6. razreda osnovne škole te 1. i 2. razreda gimnazije, a ispitivana je razlika u procjenama opaženoga i poželjnoga ozračja. Istraživanjem su utvrđene velike razlike između opaženoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod mlađih učenika, što ukazuje na njihove previsoko postavljene ciljeve o događanjima u razredu. U višim razredima osnovne škole i gimnazije razlike su u prosudbama opaženoga i poželjnoga ozračja umjerene.

CILJ, PROBLEM ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZA

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li razlika između stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika.

Ovim smo istraživanjem željeli utvrditi postoji li i kolika je razlika između stvarnoga, opaženoga ozračja koje se odnosi na trenutačno stanje u razredu i poželjnoga, koje je vezano uz želje učenika i njihovih učitelja. Ako je razlika između stvarnoga i poželjnoga ozračja umjeren, stanje u razredu može se samo uravnotežiti, bez uvođenja promjena. Ipak, bitno je napomenuti da je stanje zadovoljstva trenutačno jer je zadovoljena potreba izvor nove motivacije.

Prevelika razlika između stvarnoga i poželjnoga ozračja uzrokovana je previsoko postavljenim ciljevima te može biti uzrok frustracijama. I vrlo mala razlika između stvarnoga i poželjnoga ozračja negativna je jer ukazuje na nedovoljnu motiviranost za promjenom stanja što je neprimjereno s psihološkoga stajališta o potrebi progresivnoga zadovoljavanja potreba. U oba slučaja potrebno je odrediti smjerove i načine promjene stanja u razredu.

Na osnovi analize teorijskih radova i rezultata empirijskih istraživanja drugih autora postavljen je sljedeći problem:

H Očekujemo da postoji značajna razlika u procjeni svih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednog ozračja kod učenika nižih i viših razreda osnovne škole (4., 6., 8., razredi).

METODA

UZORAK

Uzorak ispitanika bio je 921 učenik (N=921) četvrtih, šestih i osmih razreda osnovnih škola grada Karlovca. Istraživanjem su bila obuhvaćena 42 razredna odjela, 14 odjela razredne nastave (308 učenika četvrtih razreda) i 28 odjela predmetne nastave (297 učenika šestih i 316 učenika osmih razreda). Broj učenika u tablicama nije ujednačen jer neki ispitanici nisu popunili sve tvrdnje u upitniku.

INSTRUMENTI

Za ispitivanje razrednoga ozračja učenika četvrtih razreda koristili smo se adaptiranom (Zabukovec, 1998) verzijom upitnika **Moj razred** (My class inventory; Fisher i Fraser, 1981, Fraser, Anderson i Walberg, 1982) Upitnik uključuje kategorije međusobnih odnosa (zadovoljstvo, povezanost) i razvitka ličnosti (natjecanje, poteškoće, napetost). Ima 25 tvrdnji koje su učenici procijenili na Likertovoj skali od 5 stupnjeva.

Za učenike šestih i osmih razreda korišten je upitnik **Razredna okolina** (Moos i Trickett, 1973, 1974, Zabukovec, 1998). Upitnik uključuje kategorije područja odnosa (uključenost, angažiranost, povezanost i učiteljska potpora) i kategoriju područja sustava (red i organizacija, jasnoća pravila). Ima 21 tvrdnju koje su učenici procjenjivali na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (uopće nije tako; uglavnom nije tako; ne mogu se odlučiti; uglavnom je tako; u potpunosti je tako).

Kao i većina instrumenata za ispitivanje razrednoga ozračja i ovi su instrumenti primijenjeni za ispitivanje stvarnoga i poželjnoga ozračja. Sadržaji su identični, s razlikom što su tvrdnje u verziji poželjnoga ozračja izražene u kondicionalu.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

PROCJENA STVARNOGA I POŽELJNOGA OZRAČJA UČENIKA ČETVRTOGA RAZREDA

Usporedba procjena stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja jasno ukazuje na stupanj podudaranja odgojno obrazovne prakse u razrednim odjelima kakva je i kakvu bi učenici željeli imati. Razlike su prikazane numerički. Razredno ozračje izraženo je kao aritmetička sredina individualnih rezultata ispitanih učenika za svaku pojedinu dimenziju stvarnoga i poželjnoga ozračja. U tablicama je dan prikaz aritmetičkih sredina, standardne devijacije, vrijednost t-omjera te vrijednost koeficijenta pouzdanosti Cronbach α .

Tablica 1. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i Cronbachov alfa koeficijent za procijenjeno stvarno i poželjno razredno ozračje učenika četvrtih razreda.

	Stvarno/poželjno ozračje	N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Cronbach α koeficijent
dimenzija zadovoljstva	stvarno ozračje	308	4,02	,637	0,47
	poželjno ozračje	306	4,83	,414	0,72
dimenzija povezanosti	stvarno ozračje	307	3,94	,857	0,74
	poželjno ozračje	305	4,65	,61	0,79
dimenzija natjecanja	stvarno ozračje	308	3,29	,78	0,75
	poželjno ozračje	306	1,98	,73	0,41
dimenzija poteškoća	stvarno ozračje	308	3,56	,71	0,40
	poželjno ozračje	306	1,76	,62	0,31
dimenzija napetosti	stvarno ozračje	308	2,78	1,07	0,81
	poželjno ozračje	306	1,59	,66	0,41

Tablica 2. Vrijednosti t-testova za razlike u procjenama stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja za učenike četvrtih razreda.

	T-test	Stupnjevi slobode (df)	P
dimenzija zadovoljstva	-18,72	612	0,00*
dimenzija povezanosti	-11,83	610	0,00*
dimenzija natjecanja	25,32	612	0,00*
dimenzija poteškoća	16,66	612	0,00*
dimenzija napetosti	22,70	612	0,00*

Rezultati pokazuju da bi učenici željeli da u razredu vlada veće zadovoljstvo, veća međusobna povezanost, ali i da ima manje natjecanja, poteškoća i napetosti.

PROCJENA STVARNOGA I POŽELJNOGA OZRAČJA UČENIKA ŠESTIH RAZREDA

Tablica 3. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i Cronbachov alfa koeficijent za procijenjeno stvarno i poželjno razredno ozračje učenika šestih razreda.

	Stvarno/poželjno ozračje	N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Cronbach α koeficijent
dimenzija uključenosti	stvarno ozračje	292	3,12	,80	0,42
	poželjno ozračje	293	3,66	,90	0,58
dimenzija angažiranosti	stvarno ozračje	291	3,64	,77	0,46
	poželjno ozračje	293	4,18	,86	0,59
dimenzija povezanosti	stvarno ozračje	292	3,95	,66	0,49
	poželjno ozračje	293	4,57	,55	0,53
dimenzija učiteljske potpore	stvarno ozračje	290	3,36	,87	0,64
	poželjno ozračje	293	4,19	,72	0,51
dimenzija reda i organizacije	stvarno ozračje	292	3,27	,71	0,53
	poželjno ozračje	292	4,12	,76	0,41
dimenzija jasnoće pravila	stvarno ozračje	291	3,74	,80	0,31
	poželjno ozračje	293	4,07	,83	0,32

Tablica 4. Vrijednosti t-testova za razlike u procjenama stvarnog i poželjnog razrednog ozračja za učenike šestih razreda.

	T-test	Stupnjevi slobode (df)	P
dimenzija uključenosti	-7,67	583	,00*
dimenzija angažiranosti	-7,96	582	,00*
dimenzija povezanosti	-12,28	583	,00*
dimenzija učiteljske potpore	-12,54	581	,00*
dimenzija reda i organizacije	-14,33	582	,00*
dimenzija jasnoće pravila	-4,89	582	,00*

Kako je iz tablica 3 i 4 vidljivo, procjene stvarnoga i poželjnoga ozračja učenika šestih razreda razlikuju se i to po svim pojedinim dimenzijama. Smjer razlike je takav da su statistički značajno veće (pozitivnije) procjene za sve dimenzije kod procjene poželjnoga ozračja. Dakle, učenici šestih razreda procjenjuju kako bi poželjno razredno okruženje bilo ono koje bi u većoj mjeri karakterizirali uključenost, angažiranost i međusobna povezanost te učiteljska potpora, red, organizacija i jasna pravila (u odnosu na stvarno razredno okruženje).

PROCJENA STVARNOGA I POŽELJNOGA OZRAČJA UČENIKA OSMIH RAZREDA

Tablica 5. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i Cronbachov alfa koeficijent za procijenjeno stvarno i poželjno razredno ozračje učenika osmih razreda.

	Stvarno/poželjno ozračje	N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Cronbach α koeficijent
dimenzija uključenosti	stvarno ozračje	310	2,76	,82	0,41
	poželjno ozračje	311	3,46	,93	0,55
dimenzija angažiranosti	stvarno ozračje	310	3,07	,75	0,24
	poželjno ozračje	311	3,70	,95	0,56
dimenzija povezanosti	stvarno ozračje	310	3,74	,66	0,43
	poželjno ozračje	311	4,39	,66	0,65
dimenzija učiteljske potpore	stvarno ozračje	310	2,79	,91	0,65
	poželjno ozračje	310	3,89	,94	0,69
dimenzija reda i organizacije	stvarno ozračje	310	2,85	,67	0,50
	poželjno ozračje	311	3,85	,79	0,44
dimenzija jasnoće pravila	stvarno ozračje	310	3,2	,77	0,09
	poželjno ozračje	311	3,89	,89	0,51

Tablica 6. Vrijednosti t-testova za razlike u procjenama stvarnog i poželjnog razrednog ozračja za učenike osmih razreda.

	T-test	Stupnjevi slobode (df)	P
dimenzija uključenosti	-9,99	619	,00*
dimenzija angažiranosti	-9,19	619	,00*
dimenzija povezanosti	-12,24	619	,00*
dimenzija učiteljske potpore	-14,80	618	,00*
dimenzija reda i organizacije	-17,04	619	,00*
dimenzija jasnoće pravila	-9,33	619	,00*

Kako je iz tablica 5 i 6 vidljivo, procjene stvarnoga i poželjnoga ozračja učenika osmih razreda razlikuju se po svim pojedinim dimenzijama. Statistički značajno veći su rezultati za procjene poželjnoga ozračja u odnosu na stvarno ozračje za sve pojedine dimenzije. Dakle, kao i kod učenika šestih razreda, učenici osmih razreda procjenjuju kako bi poželjno razredno

okruženje bilo ono koje bi u većoj mjeri karakterizirali uključenost, angažiranost i međusobna povezanost te učiteljska potpora, red, organizacija i jasna pravila (u odnosu na stvarno razredno ozračje).

RASPRAVA

Problem ovoga istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u procjeni stvarnoga i poželjnoga ozračja kod učenika 4., 6. i 8. razreda. Rezultati provedenih analiza pokazuju da postoji statistički značajna razlika u procjeni svih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja.

Kod učenika četvrtih razreda vidljiv je statistički značajno veći rezultat na dimenziji Zadovoljstva i dimenziji Povezanosti ($p < 0,01$) te statistički značajno manji rezultat na dimenziji Natjecanja, dimenziji Poteškoća i dimenziji Napetosti ($p < 0,01$) kod procjene poželjnoga u odnosu na stvarno razredno ozračje. Dakle, učenici bi željeli da u razredu vlada veće zadovoljstvo, veća međusobna povezanost, ali i da ima manje natjecanja, poteškoća i napetosti.

Razlike u procjenama stvarnoga i poželjnoga ozračja učenika šestih razreda izražene su u svim pojedinim dimenzijama. Smjer razlike je takav da su statistički značajno veće procjene za sve dimenzije kod procjene poželjnog ozračja ($p < 0,01$). Dakle, učenici šestih razreda procjenjuju kako bi poželjno razredno ozračje trebalo karakterizirati veća uključenost, angažiranost i međusobna povezanost te učiteljska potpora, red, organizacija i jasna pravila u odnosu na stvarno razredno ozračje.

I kod učenika osmih razreda procjene stvarnoga i poželjnoga ozračja razlikuju se u svim dimenzijama. Rezultati za procjene poželjnoga ozračja statistički su značajno veći u odnosu na stvarno ozračje za sve pojedine dimenzije i to na razini manjoj od $p < 0,01$ te pokazuju kako učenici žele više uključenosti, angažiranosti, međusobne povezanosti, učiteljske potpore, reda i organizacije te jasnoće pravila.

Dobiveni rezultati po pojedinim razredima potvrđuju hipotezu o statistički značajnoj razlici u procjeni svih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika četvrtih, šestih i osmih razreda osnovne škole.

Slične rezultate o postojanju razlike između stvarnoga i poželjnoga ozračja nalazimo i u dosadašnjim istraživanjima (Fisher i Fraser, 1983; Moos i Moos, 1978; Moos, 1979; Bošnjak, 1997; Zabukovec, 1998, Kahle, 2006, Fisher, Waldrip i den Brok, 2006, Kerr, 2006, Koul i Fisher, 2006, Peiro i Fraser, 2006, Wanpen i Fisher, 2006).

ZAKLJUČAK

Na osnovi provedenih analiza rezultata ispitivanja stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja učenika četvrtih, šestih i osmih razreda osnovnih škola moguće je izvesti ove zaključke:

Potvrđena je pretpostavka o statistički značajnoj razlici u procjeni svih dimenzija stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika nižih i viših razreda osnovne škole. Razlika između stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja kod učenika četvrtih razreda vrlo je velika, što ukazuje na njihove visoko postavljene ciljeve o događanjima u razredu i idealizirano gledanje na razred kao zajednicu.

Razlike u procjenama stvarnoga i poželjnoga razrednoga ozračja učenika šestih razreda znatno su umjerenije. Razlog tome je veće iskustvo koje učenicima daje realniju sliku stanja i umjerenija očekivanja u razredu.

Učenici osmih razreda iskazuju povećanu razliku u procjenama stvarnoga i poželjnoga ozračja. Rezultati pokazuju kako učenici žele više uključenosti, angažiranosti, međusobne povezanosti, učiteljske potpore, reda i organizacije te jasnoće pravila.

Analiza istraživanja potvrdila je postojanje i mjerljivost stvarnoga i poželjnoga ozračja kod učenika i učitelja. Dobiveni rezultati sukladni su rezultatima dosadašnjih istraživanja.

Istraživanjem je uvažena činjenica o razrednom ozračju kao procesu i dinamičkoj kategoriji. Budućim bi istraživanjima longitudinalnim pristupom trebalo pratiti dinamiku i razvoj određenoga ozračja ili nekih dimenzija ozračja u razredu, a u istraživanju primijeniti eksperimentalni pristup.

Svrha provođenja istraživanja razrednoga ozračja ogleda se u mogućnosti poticanja učitelja na razmišljanje koliko oni sami mogu utjecati na stvaranje povoljnoga ozračja u razrednim odjelima te kakav je mogući utjecaj razrednoga ozračja na ukupne odgojne i nastavne rezultate.

LITERATURA

- Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (1995). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bašić, S. (1998). Modeli samopoimanja pedagogije. *Napredak*, 139 (1), 33-43.
- Bognar, L. i Matijević, M. (1993). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bošnjak, B. (1997a). *Drugo lice škole*. Zagreb: Alinea.
- Bratanić, M. (1991). *Mikropedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cipek, S. (2006). *Humor, smijeh i radost potiču aktivnost učenika*. Dijete/ učenik u procesu odgoja i obrazovanja. Zagreb. Hrvatsko pedagoško-književni zbor, str. 89-93.
- Domović, V. (2003). *Školsko ozračje i učinkovitost škole*. Jastrebarsko. Naklada Slap.
- Glasser, W. (2001). *Svaki učenik može uspjeti*. Zagreb: Alinea.
- Jurčić, M. (2004). Uloga učiteljeve potpore u razredno-nastavnom ozračju. *Napredak*, 145 (3), 329-340.
- Jurčić, M. (2006). *Učeničko opterećenje nastavom i razredno-nastavno ozračje*. Odgojne znanosti Vol. 8, br. 2, str. 329-346.
- Kyriacou, C. (1997). *Temeljna nastavna umijeća*, Zagreb: Educa.
- Matijević, M. (1998). *Didaktičke strategije i razredno-nastavno ozračje na početku obveznog školovanja*. Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja. 47 (1), 23-32.
- Miljević-Riđički, R., Maleš, D. I Rijavec, M. (2001). *Odgoj za razvoj*. Zagreb: Alinea.
- Prvčić, I. (2001a). *Razredna dinamika iz perspektive psihologa*. u Dijete ili učenik Karlovac: CRS/Catholic Relief Services.
- Rijavec, M. (1997). *Utjecaj ozračja na emocionalni i socijalni razvoj učenika*. Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi. Zagreb: Hrvatsko pedagoško-književni zbor, str. 70-72.
- Vizek-Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
- Vrgoč, H. (1997). *Školsko i razredno-nastavno ozračje u funkciji unapređivanja odgoja i obrazovanja*. u Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi. Zagreb. Hrvatsko pedagoško-književni zbor, str. 9-16.
- Vujčić, V. (1985). Kultura škole i uspjeh učenika. *Pedagoški rad*, 40, 9-10, 419-432.
- Zabukovec, V. (1997). Istraživanje razrednog ozračja – slovensko iskustvo. U *Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško-književni zbor, str. 24-32.
- Zabukovec, V. (1998). *Mjerenje razredne klime – priručnik za učitelje*. Ljubljana: Produktivnost, Center za psihodijagnostična sredstva.

Actual and Desirable Class Atmosphere in Primary Schools

Abstract: The aim of this research was to determine the differences in the assessment of certain dimensions of actual and desirable class atmosphere made by primary school students.

Two questionnaires were used in the research: *My classroom* questionnaire (for fourth grade students) and *Classroom environment* questionnaire (for sixth grade students and eighth grade students). The research was carried out on a sample of 921 students (fourth graders, sixth graders and eighth graders) attending seven primary schools in Karlovac.

The results show that there is a statistically significant difference in the assessment of all dimensions of actual and desirable classroom atmosphere made by younger students (fourth graders) and by older students (sixth and eighth graders) of primary school. The difference between actual and desirable classroom atmosphere according to fourth graders, is very large. Sixth graders find the difference moderate whereas with eighth graders the difference is larger than with sixth graders.

Keywords: primary school, classroom, classroom atmosphere, students, teachers

Das tatsächliche und das gewünschte Klassenklima in der Grundschule

Zusammenfassung: Das Ziel dieser Studie war die Bestimmung der Unterschiede in der Einschätzung der einzelnen Dimensionen des tatsächlichen und des gewünschten Klassenklimas von Grundschulkindern.

Für die Studie wurde der Fragebogen „Meine Klasse“ (für die vierte Klasse) und der Fragebogen „Unterrichtsumfeld“ (für Schüler der sechsten und achten Klassen) verwendet. Die Studie wurde an einer Stichprobe von 921 Schülern der vierten, sechsten und achten Klassen aus sieben Grundschulen in Karlovac durchgeführt.

Die Ergebnisse zeigten einen statistisch signifikanten Unterschied in der Einschätzung aller Dimensionen des tatsächlichen und des gewünschten Klassenklimas bei Schülern der unteren und höheren Grundschulklassen. Dabei war der Unterschied zwischen dem tatsächlichen und dem gewünschten Klassenklima bei Schülern der vierten Klassen sehr hoch, bei Schülern der sechsten Klassen mäßig, während dieser Unterschied bei Schülern der achten Klassen im Vergleich zu den sechsten Klassen größer war.

Schlüsselbegriffe: Grundschule, Klasse, Klassenklima, Schüler, Lehrer